

inchoat aliqd eo qd fm vaia
doctrias hōim fausta vel infau
sta existimāt tempa nisi huius
mali magnitudinē; ex tōre apli
pēsarem? qui de talib; ait Nūc
cognouistis deū. ymo cogniti
estis a deo quō vltimimū iterū
ad infirma et egena elementa
quibus denuo seruire vultis.
dies obseruatis et mēses. et tem
pora. et ānos. Tīmeo vs ne for
te sine causa laboraueri in vob
Tñ bñ. obfuarē quis pōt tpa
quādo luna ē incerta quota p
secādis lignis ut diuini dūret
et min⁹ a vermibus rodantur.
Sic de pomoz colligēdis fru
ctib; et de similib; que ex natu
rali phia vel ex arte autētica. si
ne supsticōmibus seruari debēt
vel possunt. .:

Capitulū. xij.

Nono phibetur in co
lēdo vnū deū supbia q̄
quis rēnuūt deo obedi
re. sicut hūilitate deū reueremū
debite. vbi primo vidēdū erit.
quid sit supbia. quō. differat
ab inani glōria. et q̄ detestabi
le vitii sit. Secūdo que sint ei⁹
spēs. Tercō quādo sit in oīle pec
catū. et de ei⁹ remedijs. Cir pri
mū nōndum scdm thō. 2. 2. q.
Clxij. et questionibus de malo
q̄stione de supbia. Qd supbia
est cōtemptus dei. vel supioris.
vel nolle obedire talū p̄ceptis

Et hoc est forle et principale.
Sed materiale est audax seu
p̄suptuosus appetitus et inor
dinatus pprie excellentie d̄z p̄
mo cōtemptus. **U**bi nō q̄ b
tunc fm thō. 2. 2. q. clxxxvi. az
ti. ix. ailqs cōmittit vel trāsgre
ditur aliquid ex cōtemptu. qñ
volūtas eius rennuūt subici oē
dinaōm legis vel regule. et ex
hoc p̄cedit ad faciēdum oīra
legem vel regulā. Quādo autē
ecōtra p̄pter aliquā particula
rem causā. puta cōcupiscētiā.
vel irā. vel desiderū cuiuscūq;
alteri⁹ rei iducitur ad aliquid
faciēdū oīra statutā legis. vel
regule. nō peccat ex cōtemptu.
sed ex aliq̄ alia causa. etia; et si
frequēter ex eadē causa vel alia
sili peccatū iteret. frequēcia tñ
dispositiōe in ducit ad cōtemptū
Nam scd; bern. Cōtempt⁹ est
tumor supbie. d̄z cōsequenter
in descripcōe supbie. nolle obe
dire. quod declarat cōtemptū.
id est rēnuere obedire. Est eni
trāsgressiō p̄cepti. effect⁹ ex rei
oē supbie. q̄ ē in oī mōli pecca
to. S; cōtemptus p̄cepti ē interi
oē act⁹. et nō est in oī peccō mōr
li. qz quedā hūt ex ignorantia.
alia ex fragilitate. s; supbia ex
qdā malitia. d̄z vel supioris. qz
quēlib; dēm⁹ supiorē arbitrari
ut postea dicet. d̄z appetit⁹ au
dax. qz supbia est in irascibili

de proprio bono presumptio que
dam qua se erigit contra deum vel
alios homines. eos vel eorum manda-
ta parvipendens. seu contemnen-
do. dicitur inordinatus. quia si or-
dinate quis appetit excellencias
suas. non peccat. Nam rex
frantie proferre potest divitias su-
as. divitiis militis. Et confide-
rare dona temporalia et spiritualia si-
bi collata a deo. sed cum gratia
actione in deum debet ea reduce-
re. quod si se extollat de eis contra de-
um. aut proximum. aut eorum manda-
ta. inordinate tunc appetit. dicitur
proprie excellentie. unde dicit
alexander de halim summa quod cum
supbia sit appetere excellentiam
sui. Aliud est appetere excellen-
tiam. et aliud appetere excellentiam
ut propriam. appetere enim excellen-
tiam cum sit naturale homini et ange-
lo in quantum sunt facti ad dei yma-
ginem non est peccatum. sed ap-
petere excellentiam propriam ut pro-
pria. semper est peccatum. Et fit multi-
pliciter ut in speciebus appare-
bit quatuor. **¶** Ex quibus patet
Primo quod supbia duplici virtu-
ti contrariatur directe humilitati
quo ad formale in supbia. et quo
ad materiale magnanimitati. quod
virtus importat extensionem ani-
mi ad magna et ardua in omni
virtute. Secundo supbia dif-
fert ab appetitu inanis glorie.
seu ab inani gloria. Pro cuius

intellectu non secundum aureolum in ii.
dis. xxi. q. ii. quod aliud est compla-
cere et delectari in sui excellentia
habita quod est vane glorie. et
aliud est egerere se super alios quod
est superbie. Affectiones enim
appetitus sequuntur conformiter
existimaciones intellectus. Sed
alia est existimacio in intellectu.
existimare quantitatem sue ex-
cellentie absolute. et aliud est
existimare excellentiam suam con-
parative ad alios secundum excessum.
Primo hęc secunda oritur ex pri-
ma. Primo enim intellectus inor-
diatus existimat suas sufficien-
tias esse magnas et supremi gra-
dus. Secundo ex hac existima-
cione oritur statim existimacio
insufficiente aliorum. quod existimat
excellencias aliorum parvas. Et
hoc dupliciter. vel existimando
sufficiencias proprias magni gra-
dus. vel sufficiencias sibi equa-
lium modicas. igitur in appetitu
erunt conformiter due affectio-
nes correspondentes vltis exi-
stimacionibus duabus. Primam
quidem existimacionem qua inor-
dinate existimat excellentiam suam
magni gradus absolute. sequi-
tur in appetitu delectacio et com-
placencia in propria. excellentia
quod est inanis gloria. sed secunda
existimacionem qua parvipendit
aliorum bona. sequitur erectio. et
talis erectio est superbia. Et

si erectio talis est respectu superiorum vel maior. tunc dicitur irreuerentia. et sequitur existimacionem que iudicat quod suas sufficientias magnas. et superiorum paruas. Respectu vero equalium dicitur profana erectio contemptus. qui sequitur existimacionem. qua quis bona equalia aliorum reputat quasi nulla. Videtur igitur quod supbia qua dupliciter differt ab inanis gloria. quod superbia est in appetitu irascibili respectu alicuius arduum cum quodam contemptu aliquando ad a in illo qui non curat manifestacionem. Sed inanis gloria est in occupabili non semper de arduo. nec semper cum contemptu. a semper est appetitu manifestacionis. **D**ubitat quod sint radices supbie. Respondetur quod triplices. Prima est inordinatus amor sui. ex illo enim quis facilius reuertitur inordinate in se excellentias veras vel falsas. Secunda est consideracio incauta bonorum suorum que cum omnia sint a deo principaliter aut totaliter. Si per gratiarum actionem non in deum diriguntur se erigit animus in supbiam. Tertia est negligentia considerandi deum et proximum. nam si sepe considerarem deum omnipotentissimum. sapientissimum. et optimum. a quo manant precepta. non faciliter nos contra eum erigerem. Similiter

si considerarem deum debite proximum. non facilius eum contenerem. si equalis est aut irreuerenter tractarem. si superior est. Considera igitur in proximo. quolibet quo ratio est aliquid tam parum quam aliquando magno prodesse possit. Item quod aliqua virtute occultata habet que caret. Item quod forte predestinatus est. a tu d am natus. ut in iuda et magdalena claruit improuise in multis. **D**ubitat. Cum supbire sit super regula a deo nobis tradita ire. que sint regule secundum que mensuram redduntur opera ne supbiam. Respondetur quod quatuor opposita quatuor speciebus supbie de quibus Gregorius dicit. xxiii. mora. Prima ut credamus firmiter omnia bona nostra que non sunt peccata et defecta a deo nobis data. Secunda ut si que meruimus deus principalissimum auctorem extitit sine quo nedum sumus aliquid sufficientes facere aut velle bonum. sed nec cogitare ut dicit apostolus. Tertia est agnoscere bona nostra que habemus a deo esse nihil alieni nobis ascribendo. Quarta amare proximum in nullo eum decipiendo. **Q**uintum malum sit supbia potest primo auctoritatibus. Est enim quasi rex vel regina aliorum vicorum. unde psalmista. Emundabor a delicto maximo. id est supbia sed gloria. Item ecclesiasticus. x. Initium omnis peccati supbia. qui tenuerit eam implebitur maledictis. Item thobie. iiii. supbia

nunq̄ in tuo sensu. aut in tuo
vrbō dñari permittas. in ip̄a
enim inittū sup̄sit ois perdicō

Secūdo pt; exēplis. nam su
pb̄ia de sup̄mo angelo fecit
pessimū demonē. ysa. xliii. quō
cecidisti lucifer de celo qui ma
ne oriebais. ecce de angelo fit
demon. de nobilissima creatu
ra pessima fit. a de celo eiecit i
infernum. Item eua p̄ superbiā
que vultit effici sciens ut deus.
facta est insciēs quodāmodo
ut pecus ps. hō cū i honore esset
non intellexit. cōparatus est iu
mētis insipiētib; a simlis fcūs
est illis. Item saul postq̄ hūi
litate in regnū per deū ducitur.
supbiēs dicitur a postea sui a
a demone possidetur. i. re. xv.

Ite nabuchodonosor dñ. v.
supbiēs depositus est de solio
regni sui. a glōia eius ablata
est a filiis hōim eiecit. Item
phariseus qui se dixit non eē
ut ceteros. ut se sup̄ ceteros ex
tolleret. non ē iustificatus. sed
humilis publicanus luc. xviii.

Ite petrus qui pre ceteris pre
sup̄sit dicens. et si omnes fuerit
scandalizati in te ego non scāda
lizabor math. xxvi. vilius cete
ris lapsus est per ancillam per
iurādo. et trina vice.

¶ Quo ad
.ii. principale de spēbus super
bie nōndū p̄ intellectu earun
dem scdm thō. q. de malo ma

teia de supbia. q. iii. q̄ quedā
se habēt ancedēter ad supbiā
ut sūt ex quib; oritur faciliter

Alia sūt in quibus eēcialiter
p̄sistit supbia. alia aut sūt que
osequūtur supbiam. et ab ip̄sa
eliciūtur. Et quodlibet istoz ē
multiplex. nam cū superbia sit
inordiatas amor proprie ex
cellētie. tot erūt ancedētia et cāe
a origines. quot bona in quib;
quis excellētiā inordiatate
appetere pōt. Sunt aut in
genere triplicita bona. Primo

infima q̄ dicuntur fortune. ut
diuitie. delitie. dignitates offi
tior. amici. a honores. Secū
do bona nature quo ad corp̄
ut pulchritudo. fortitudo. sam̄
tas. et nobilitas. quo ad aiām

intellectus perspicacitas natu
ralis. sciētia acq̄sita. memorie
tenacitas. Ad virtutes natuā
lis habilitas seu virtus natuā
lis. virtus acq̄sita. potestas to
lerandi exercicia spūalia. a ar
tes acquisite. Tercō bona gra
tie ut fides. sp̄s. caritas a alia.

Cū igitur homo inordiate di
ligit se qd̄ ē radix oim peccōrū.
id ē cū non refert omnia bona
in deum. p̄mo principaliter a
finaliter put ip̄ primo p̄cepto
dictū ē quodlibet prefatoz bo
nōrū faciliter hō retorq̄t in se
et se extollit vltra q̄ d; **¶** Essen

tialiter vrbō supbia scdm gre.

·xxiii· moꝝ· consistit in quatuor
 spēbꝫ quas declarat factꝫ thō.
 vbi supra· nam scđm augꝫ· li·
 sententiaz prosperi· **S**upbia
 est inordinatus amor pprie ex
 cellētie· ut cum homo vult sibi
 aliquod bonū solū· ideo· quia
 hoc habēdo vel isto modo ha
 bēdo excellētiꝫ est qꝫ non ha
 bēdo· vel non sic habēdo· in isto
 aut capitulo solū de p̄mis dua
 bus spēbus dicitur **P**rima igi
 tur spēcies supbie est **C**ū bonū
 qđ sibi inest ab alio· a semetip
 so habere se existimat· **E**xcellē
 tiꝫ enim est qꝫ aliquod bonū
 inest alicui a se· qꝫ ab alio· **Q**uā
 do ergo homo pp̄ter inordina
 tum amorem· pprie excellentie
 mouetur ad estimandū illud
 bonum quod habet ab alio se
 solū habere a se· **E**t vult etiam
 sic habere a seipso· tūc supbit
 prima spē cōtr̄ illud· i· cōr̄· iiii·
Quid habes quod nō accepi
 sti· sup quo glō· augꝫ· **S**ciē
 dum neminē posse discerni ab
 illa per diuōis massa· nisi qꝫ hoc
 bonum habet qꝫ credat· qꝫ quic
 quid boni habet a gratia salua
 toris accepit· vnde phus in p̄
 mo de celo mūdo **A**b hoc quidē
 ente scz deo· dependet celū et tō
 eius natūā· et ab vno ente sin
 gulis cōmunicatū est esse et vi
 uere· nam quicquid habemꝫ
 a deo hēmus· aut immediate a

fua manu potētī nobꝫ p̄recta
 ut animā· intellectū· volūtateꝫ
 memoriā· fidem· et virtutes in
 fusas· aut mediātibus dei nun
 cijs qui sunt celū· elemēta· ho
 mines· bestie et alia tempōalia
 nobꝫ p̄recta· p̄tꝫ illud math·
 ·vi· vbi dicitur qꝫ aues nō nēt
 nec serūt et tam pater celestis
 eas pascit· nō inquit ip̄e se pa
 scūt licet volent et querāt **I**tem
 p̄tꝫ experiētia· nam agricola qꝫ
 interdum ex vno āno bene co
 lit vineā minꝫ p̄cipit qꝫ prece
 dēt anno qm̄ male coluerat vi
 neam **C**ur· qꝫ labor humanus
 non sufficit· sed solis· et celoz im
 fluētia· acis tēperies et natura in
 que deus dñatur· nō hō· **S**
 dicis· **C**redo me omnia bona a
 deo habē· ergo careo p̄ma spē
 supbie· **R**ndet wilh· in sūma
 vicōrum qꝫ etiā ideo dicitur de
 superbo qꝫ ip̄e credit bona sua
 habere a se quia scilicet facit ac
 si crederet· **S**icut in simili ali
 quis dicitur non credē cristū
 filiū dei· qui nec illius terretur
 cōminacōibꝫ· nec attrahitur
 promissioibꝫ· nec p̄ceptis ob
 tēperat· nec consilijs ac quiescit
 ut dicit bern· **S**ūt autem tria
 q̄ntum ad hoc qꝫ dicitur supbz
 facere q̄si crederet bō sua a se
 hēre et non a deo **P**rio si gloria
 tur i corde suo de boīs suis p̄
 se· p̄pter qđ aplus dic· vbi sup·

quod habes quod non accepisti si aut accepisti quare gloriais quasi non accepis. **S**ecundo quod tui ad hoc quod aliquis de bonis suis se iactat. ut illud iob. xxi. si osculatus sum manum meam in manu operacionis in osculo vero intelligitur laudaco. unde osculum manus est laudaco proprie operacionis. **T**ercio quod de bonis suis deo gratias non agit. idem magister dicitur vulgaiter non agnoscere beneficium. unde grenon est dignus dandis. qui non agit gratias de datis. **S**ecunda species superbie est cum quis bonum quod habet ab alio de gratia cognoscit et fatetur se ab alio habere. sed putat sibi hoc debitu fuisse et pro meritis recepisse. **E**xcellentia enim est aliquid habere ab alio ex meritis suis. quod mere de gratia. **C**um ergo homo propter amorem proprie excellentie mouetur ad estimandum illud bonum quod ab alio habet de gratia habere se ab eo meritis propriis ut si famulum habes suo labore vix merentem calceos quod datus sibi tunica et caligis et calcibus. putat hoc se bene meruisse. hoc est superbie contra deum vel hominem. **S**cire autem debes quod quicquid habes a deo habes. i. cor. xii. deus operatur omnia in omnibus. primo deus in omni actione nostra principaliter occurrat. **S**icut dicitur.

diuitias et scientia studio et labore proprio adquisiuit. quomodo ergo a deo habet. **R**espondetur quod deus tibi manus contulit pedes et intellectus tui industria. **E**t hoc est primū quod habes sed a deo. hoc autem omnia velut pena mortua manu scriptoris non recte nihil fecissent ad tuam scientiam. aut ad diuitias tuas nisi sumus artifex esse et intelligere tibi dedisset et conseruassent. et hoc sunt principissima et sine nostra industria et immediate a deo. unde luce. xvii. **C**um omnia feceritis que precepta sunt vobis dicite. serui in vtilis sumus. quod debuimus facere fecimus. et merito inutiles. quod nihil deo proficimus sed nobis ex sua bonitate. merito quod facere debuimus et quod dei vultissime serui sumus. creatore ratione cuius omnia nostra sibi debemus. plus si possibile esset tenemur ex conuacione. amplius ex redempcionem. dicit etiam alexander de halis in summa. credere se habere bonum pro meritis iniquum credit se quod esse causam principalem meritorum illorum deum vero secundariam. est peccatum et superbia. **S**imiliter cum se credit habere bonum a deo pro meritis iniquum se ponit causam secundariam tanquam ex merito indigni illud tribuentem est secunda species. **C**redere autem se habere aliquid bonum pro meritis

ponēdo deū causam principale
non est peccatū. unde superbus
secūda specie appetit excellētiā
ppriam ut ppriam inq̄tum po
nit se causam principale. deū
vero secundariam hoc ille. Cōtr̄
ista quidam putāt meita sua
tam magna ut merito deus p̄
eis debeat eis dare vitā eternā.
preseruare a tribulacōibus
et a filiis. **Quod** si non facit
l deus. murmurāt superbe. **Ad**
illam sp̄m et ad p̄mam etiā. re
ducitur ingritudinis vitium
scd; thō. **Quia** ingratus est. q̄
sibi attribuit qd̄ ab alio hab;.
Cōtra hāc sp̄ciem peccā. mul
tipliciter errat. **Primo**. qz libera
lissimū largitorem deum putat
venditorem. dum credit emere
meitis a deo. qui non ē estima
tor meriti. id est opus non est
de se merito rū. s; a dei misericor
dia. **Secūdo** talis putat solue
qd̄ impossibile est sibi solueze.
qz alias omnia tenemus deo ut
pretactum est. **Tercio** quia
ea que i oculis nostris inter s̄
putātur meita. sūt de meita. vñ
iob. iij. **Ecce** qui seruūt ei nō
sūt stabiles. et i āgelis suis r̄pe
rit prauitatem. q̄to magis hñ
qui habitāt domos luteas. q̄
terrenū habēt fūdamentum. cō
fumentur velut a tineis p̄ saie.
lxij. **Facti** sum; ut immundi
omnes nos. quasi p̄anus mē

struate vniūse iustitie nostre.

Capitulum xiiij. de eodē

Quia igitur superbia
multis rebus se immi
scedo hic tria sūt vi
denda. **Primo** de duabus vlt̄
superbie sp̄cibus in capitulo p̄
cedenti enumeratis. et quib; re
bus se immisceat. **Secūdo** quā
do sit peccatum mortale. **Ter
cio** que sunt remedia contr̄ eā
dem. **Quā** igitur ad primū
notandum qz tertia sp̄cies est
Cum iactat se quis de bono
quod non habet. **Excellentiā**
enim ē habere in se aliquod bo
nū q̄ non habere illud. **Et** quā
to bonum est mai; t̄nto est ex
cellentius et t̄nto maiorem ex
cellentiā habens p̄ hoc cōsequi
tur. **Cū** igitur quis ex appetitu
pprie excellēcie mouetur ad
attribuēdum sibi aliqd̄ bonū
quod nō hab; aut mai; bonū
q̄ habet tūc est tertia sp̄cies
Exempli gracia. cū homo p̄pter
appetitum pprie excellēcie esti
mat se sapiēte; pulchrum. iu
stū. fortem et sic de alijs bonis
nature aut gratie. aut etiā esti
mat se magis sapiēte;. aut do
ctū iustum fortem et in p̄ nomi
natis q̄ sit. aut dicit se sapiēte
doctum fortem iustū et similia
aut magis q̄ sit ita lib; dictis